

PRAVOSUĐE

Širom sveta iskustvo pokazuje da su napori da se savlada korupcija uglavnom uzaludni ukoliko nije obezbeđena vladavina prava. Ukoliko sudije nisu nepristrasne, profesionalne u radu i nezavisne, krivično pravo ne može da računa na svoje najubojitije oružje u borbi protiv korupcije. Kad su same sudije korumpirane, situacija je još i gora. Nezavisnost sudstva potvrđena je i na međunarodnom nivou u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Međunarodnoj konvenciji o građanskim i političkim pravima.¹

Osnovni principi nezavisnosti sudstva Ujedinjenih nacija usvojeni su na Sedmom kongresu o sprečavanju kriminala i postupanju sa prestupnicima 1985. godine. Poglavlje o nezavisnosti sudstva glasi:²

1. *Nezavisnost sudstva treba da garantuje država i ona treba da bude utvrđena ustavom ili zakonima. Dužnost je svih vladinih i drugih institucija da poštuju nezavisnost sudstva i da je se pridržavaju.*
2. *Sudstvo treba da rešava predmete na nepristrasan način, na osnovu činjenica i u skladu sa zakonom, bez ograničenja, neprimerenih uticaja, navođenja, pritisaka, pretnji ili mešanja, neposrednih ili posrednih, sa bilo kog mesta i iz bilo kog razloga.*
3. *Sudstvo treba da bude nadležno za sva pitanja koja su sudske prirode i da ima isključivo pravo da odluči da li neko pitanje koje je podneto sudu na rešavanje spada u sudsku nadležnost određenu zakonom.*
4. *U sudskom postupku ne sme biti nikakvog nepriličnog ili netraženog mešanja, niti bi sudske odluke smele da podležu reviziji drugih organa. Ovim načelom se ne narušava mogućnost ponovnog razmatranja sudskih odluka od strane samog sudstva, kao ni mogućnost ublažavanja ili zamene kazni koje su izrekli sudovi od strane nadležnih vlasti, u skladu sa zakonom.*
5. *Svako ima pravo da mu sude redovni sudovi ili tribunali koji koriste ustanovljene zakonske procedure. Ne smeju se stvarati tribunali koji*

ne koriste valjano ustanovljene zakonske procedure radi preuzimanja nadležnosti redovnih sudova i sudskih tribunala.

6. *Načelo nezavisnosti sudstva ovlašćuje i uslovljava sudstvo da obezbedi da se procesi sprovedu pravično i da se poštuju prava strana u postupku.*
7. *Svaka država članica dužna je da obezbedi sudstvu resurse koji će mu omogućiti da svoje funkcije vrši onako kako treba.*

Nedavno je došlo do izuzetno važnih događaja - rukovodioci pravosuđa iz celog sveta napisali su i usvojili Bangalorske principe za čestito sudstvo (Bangalore Principles on Judicial Integrity).³ Ovi principi su osmišljeni kako bi sudijama pružili smernice, a pravosuđu okvir za regulisanje sudijskog ponašanja. Ove principe su 2003. godine podržale Ujedinjene nacije, a njihova namera je takođe da pomognu članovima izvršne i zakonodavne vlasti, advokatima i celoj javnosti da bolje razumeju i podrže pravosuđe. Principima se potvrđuje odgovornost sudija za njihovo ponašanje prema odgovarajućim institucijama, koje su uspostavljene radi održavanja standarda pravosuđa, koje su nezavisne i nepristrasne, i čija je svrha da nadgrade, a ne da omalovaže postojeće propise i pravila ponašanja koji obavezuju sudije.

U okvirima Evrope, postoje brojni značajni instrumenti; među njima su Sudijska povelja za Evropu (The Judges' Charter in Europe)⁴, Preporuka o nezavisnosti, efikasnosti i ulozi sudija (Recommendation on the Independence, Efficiency and Role of Judges)⁵ Saveta Evrope i Evropska povelja o sudijskim zakonima (European Charter on the Statute for Judges), koju su usvojili učesnici multilateralnog sastanka 1998. godine.⁶ Čestitost u sudstvu se na najbolji način gradi i održava ako o njoj brine samo sudstvo, kao „treća ruka“ države (skupa sa izvršnom i zakonodavnom vlašću). Ona se može postići ako postoje jasni, na dobar način predstavljeni kodeksi ponašanja, ako se ti kodeksi primenjuju, s jedne strane, i ako sudije pružaju primer visokih standarda ponašanja, sa druge. Vrhovi sudske hijerarhije treba da predvode ovaj proces, a slučajeve lošeg postupanja u pravosuđu treba disciplinski kažnjavati. U sudovima treba da se vrše

inspekcije, a presude treba proveravati u pogledu njihove doslednosti. Osoblje u sudovima treba nadzirati na primeren način, a javnosti treba da stoje na raspolaganju delotvorni mehanizmi za pritužbe na rad sudstva. Takođe su važni i odgovarajuća lična bezbednost, prostorije za rad, plate i status sudija. U nekim bivšim sovjetskim republikama ispitivanje rada sudija na nižem nivou se pokazalo kao naročito uspešno sredstvo za odstranjivanje onih koji su nestručni, a sada se ova metoda koristi i u drugim zemljama.

NEZAVISNOST I PRAVOSUDNI SAVETI

Kao i u svakoj drugoj organizaciji, i u sudstvu mora da postoji dobro upravljanje kako bi se služba vršila brzo i efikasno. Proizvod rada pravosuđa je rešavanje sporova, za koje su potrebni nezavisnost i odsustvo pritisaka druge dve grane vlasti u radu.

Mehanizam izbora sudija često je razlog nesuglasica. Zajedno sa garancijama sudske nezavisnosti, odredbe o izboru se često nalaze u ustavima država.

Mnogi veruju da su političari zainteresovani jedino za izbor sudija koje će izvršavati njihove naredbe. Političari ponekad daju sebi za pravo da ospore legitimnost sudova kada oni odlučuju o njima, budući da su političari dobili svoj legitimitet od naroda na izborima, a sudije ne. Idealno bi bilo da se u procesu izbora sudija obavljaju i konsultacije sa drugim sudijama višeg ranga.

Kako bi se sprečilo da izbor sudija i upravljanje postanu sredstvo za ugrožavanje nezavisnosti sudstva, mnoge zemlje stvaraju pravosudne savete. To su tela odvojena od ostalih grana vlasti, kojima se poverava izbor i unapređivanje sudija, kao i upravljanje sudskim sistemom. Sudije višeg ranga često postaju članovi ovih saveta. Saveti su ponekad zaduženi i za disciplinske postupke. Obično se o ovakvim savetima govori u ustavu zemlje, ali se oni mogu obrazovati i na osnovu zakona.

Od zemlje do zemlje mogu postojati razlike u organizaciji saveta, ali njihova uspešnost svakako zavisi od toga koliko će dobro tvorci politike da reše pitanja u vezi sa sastavom saveta, izborom njegovih članova, njihovim zaduženjima i odgovorno-

šću. Iskustvo Španije i njenog *Consejo General del Poder Judicial* pokazuje kako se ta država odnosila prema ovim pitanjima i kako je otkrila činioce o kojima se mora voditi računa pri davanju odgovora na njih.⁷

DA LI SUDIJE TREBA DA BIRA NAROD?

Izbor sudija od strane naroda je naizgled privlačan.⁸ U Sjedinjenim Američkim Državama je ova metoda uvedena u devetnaestom veku, kao pokušaj da se pobedi korupcija u sudstvu time što je ovlašćenje za izbor sudija preneto sa korumpiranih političara u ruke birača.

Jedan učenjak je primetio: „Brige u vezi sa upadom strančarenja u postupak postavljanja sudija pojačala je zabrinutost za administrativnu efikasnost i status sudija i advokata. Do sredine četrdesetih godina 19 veka, drugi američki partijski sistem se razvijao kao deo snažne političke kulture u kojoj je pobedniku na izborima pripadao plen koji donosi javni položaj. Sudstvo je bilo značajan predmet političke patronaže, ali su predstavnici raznih ideoloških grupa kritikovali raspoređivanje ovih položaja po partijskom nalogu, bilo da se ono vršilo preko izvršne ili zakonodavne grane vlasti. Radikalni kritičari su zauzeli snažan antipartijski stav. Oni su verovali da će izbor od strane naroda sprečiti da stranačke vođe određuju sastav sudstva.”⁹

Dugo se činilo da ovaj sistem zadovoljavajuće radi. Međutim, u novije vreme, izbori za sudije su postali bojno polje interesnih grupa koje žele izbor sudija koje će biti naklonjene njihovoj strani. Ova opasnost ugrožava stručne kandidate koji bi svoj posao radili neustrašivo, pravično i bez priklanjanja jednoj strani. Ove interesne grupe često deluju i bez pristanka kandidata kojeg podržavaju. Ovakav razvoj događaja doveo je do toga da se prave projekti za reformu koja bi smanjila preteranosti važećeg sistema.

Postoji paradoks u ideji o sudijama koje javnost bira. Biračima su potrebne informacije na osnovu kojih bi mogli da procene na koji način bi svaki od kandidata vršio svoju funkciju. Kandidati za organe izvršne ili zakonodavne vlasti obično daju obećanja o tome šta bi radili ukoliko dođu na vlast, ali kada je reč o sudijama, birači žele one koji će biti

pravični i nepristrasni. Sudije neće biti nepristrasne ukoliko su se prethodno obavezale na to da će određene vrste slučajeva rešavati na određeni način. SAD imaju pravila putem kojih pokušavaju da razreše ovaj paradoks: potrebno je dati smislene informacije, ali kandidati ne smeju da umanje svoju sudijsku nepristrasnost (npr. time što će izraziti politička viđenja koja ukazuju na to da su presudili pre nego što su čuli sve pravne argumente). Kako se kandidati za sudijske funkcije i treća lica sada sve više okreću „pogrešnoj i obmanjivačkoj retorici“¹⁰ da bi ostvarili svoj cilj, potrebno je na smislen način preispitati sadašnja pravila, naročito kada se ima u vidu da se pitanje govora kandidata za sudije već nalazi pred Vrhovnim sudom SAD-a.

Sudije višeg ranga iz drugih zemalja anglosaksonskog pravnog sistema oštro se protive praksi da se sudije biraju od strane građana.

DISCIPLINOVANJE SUDIJA

Postoje ustavne garancije protiv proizvoljnog uklanjanja sudija sa položaja. Ove garancije su takve da se samo u posebnom postupku, u koji je obično uključeno zakonodavno telo, može razrešiti neki sudija višeg ranga. U svakom slučaju, do razrešenja ne može da dođe dok se ne sprovede prikladan postupak. Na sličan način, ne smeju se smanjivati plate i povlastice sudija, čime se sprečava da vlada vrši pritisak na sudije pretnjama da će ih lišiti prihoda itd. Sudstvo se štiti i samim svojim postupanjem - ono radi javno, daje obrazloženja za svoje odluke i, u najvećem broju slučajeva, te odluke podležu odlučivanju višeg suda po žalbi. U nekim zemljama se ustanovljavaju i „odbori korisnika pravosuđa“, na kojima se predstavnici raznih grupa sastaju sa lokalnim sudijama kako bi našli odgovarajuća rešenja za svoje probleme. Tako se uspostavlja *de facto* odgovornost prema narodu.

Najznačajniji element je verovatno sigurnost položaja. Ukoliko se sudija nakon izbora može razrešiti jedino zbog teških i ozbiljnih prekršaja, onda nema potrebe da sudi tako da zadobije popularnost kod javnosti ili političara zarad ponovnog izbora. Iskustvo Sjedinjenih Američkih Država je pokazalo da čak i sudije koje je konzervativna administracija pažljivo probrala mogu da postanu

napredni reformatori jednom kada se nađu na sigurnom sudijskom položaju. *[Ova opaska se odnosi na izbor sudija Vrhovnog suda, koji se biraju praktično doživotno. U izboru tih sudija za upražnjena mesta ključnu ulogu ima predsednik SAD-a. Slučaj koji se pominje datira iz 30-tih godina prošlog veka, kada su sudije izabrane od strane „konzervativaca“ promenile svoj stav u vezi sa osporavanim reformskim zakonima koje je pokušavala da donese „liberalna“ opcija - prim.prev.]*

Sudijska nezavisnost postoji da bi se njome okoristilo pravosuđe a ne sudije kao pojedinci. Nezavisnost sudija ipak ne znači da sudije nisu ni prema kome odgovorne.

Sudijska nezavisnost se najbolje postiže ukoliko druge sudije preuzmu na sebe dužnost da vode brigu o odgovornosti sudija, u najmanju ruku sve do trenutka kada opoziv od strane zakonodavnog tela dođe na red. Sudije se moraju birati i držati odgovornim na način koji ne ugrožava nezavisnost pravosuđa kao institucije. Tribunali koji izriču disciplinske mere treba da se sastoje većinom od pripadnika samog pravosuđa, a veću legitimnost mogu postići tako što će u svoj rad uključiti i pripadnike drugih profesija, ali nikako ne političare.

Rukovodioci pravosuđa koji su napisali Bangalorske principe (prethodno opisane) veruju da viši nivoi sudstva treba da na sebe prime zadatak izgradnje i održavanja čestitosti sudija. Kao naj snažnije sredstvo za to čini se da je prikladan kodeks ponašanja. Ovaj kodeks treba da osmisle same sudije; one treba da obezbede njegovu primenu, kao i pružanje saveta sudijama kada se nađu u dilemi da li se određena odredba kodeksa primenjuje na određenu situaciju.

Kodeksi ponašanja za sudije koriste se kako bi se stalo na put neprihvatljivim situacijama kakve su one kada deca sudija kao advokati dolaze na suđenje pred svoje očeve ili majke zalažući se za jednu od strana u sporu.¹¹ U zemljama u kojima pravosuđe uživa značajno poverenje takva situacija možda ne bi bila razlog za brigu, ali tamo gde se naveliko sumnja u korumpiranost pravosuđa, ovakvi postupci se gledaju na potpuno drugačiji način.

ŠTA SUDIJE MOGU DA UČINE U IZGRADNJI INTEGRITETA I POVERENJA U JAVNOSTI?

Sastanak nigerijskog predsednika Saveznog vrhovnog suda i predsednika vrhovnih sudova saveznih država koji je nedavno održan bavio se izazovima sa kojima se pravosuđe susreće. Kao rukovodioci sudske uprave, učesnici tog sastanka trebalo je da obezbede podizanje kvaliteta rada na nivo koji će omogućiti da javnost ima puno poverenje u pravosuđe kao instituciju i u sudije kao pripadnike te institucije.¹²

Radi ispunjenja svojih namera, oni su utvrdili četiri široke oblasti u kojima je trebalo odrediti dalje zadatke:

- ▶ *Unapređenje pristupa pravosuđu*
- ▶ *Unapređenje kvaliteta pravosuđa*
- ▶ *Podizanje nivoa poverenja javnosti u postupanje suda*
- ▶ *Unapređenje efikasnosti i delotvornosti u davanju odgovora na pritužbe javnosti u vezi sa postupanjem suda*

Kada su ustanovili ove široke oblasti, predsednici vrhovnih sudova su utvrdili i način na koji o njihovom radu treba suditi, odnosno „izmeriti“ ga, rečeno na tehnički način.

Kako bi to postigli, organizovali su intenzivnu razmenu mišljenja o pokazateljima koji bi mogli da se primene radi merenja uticaja njihovog rada. Imali su na umu da ti pokazatelji treba da zadovolje dva uslova: da to budu stvari nad kojima same sudije imaju izvesnu kontrolu i da budu radnje koje na povoljan način mogu da utiču na sudsko postupanje.

Ovo je program koje su najviše nigerijske sudije stavile sebi u zadatak:

Pristup pravosuđu

7. *Pregledati i, tamo gde je potrebno, izmeniti Kodeks ponašanja, tako da se putem izmena utiče na pokazatelje dogovorene na Radionici. U toku ovog postupka uporediti Kodeks sa ko-*

deksima koji su usvojeni u poslednje vreme, uključujući tu i Bangalorski. U Kodeks uključiti i dopunu kojom će se sudijama dati smernice o doličnosti određenih oblika ponašanja u njihovom odnosu sa izvršnom vlašću (na primer, da li treba da učestvuju u ispraćajima i dočecima guvernera). Obezbediti da se anonimne pritužbe primaju i da se na odgovarajući način ispituju njihovi navodi.

8. *Razmotriti na koji način Sudijski kodeks ponašanja može da postane šire dostupan javnosti.*
9. *Razmotriti na koji način predsednici vrhovnih sudova mogu da se uključe u poboljšavanje razumevanja javnosti u vezi sa osnovnim pravima i slobodama, naročito posredstvom medija.*
10. *Ponovo razmotriti sudske takse kako bi se obezbedilo da one budu primerene i pristupačne.*
11. *Ponovo razmotriti prikladnost prostorija za čekanje... za svedoke... i tamo gde takve prostorije ne postoje, ustanoviti da li postoje prostorije koje se ne koriste... koje bi se mogle iskoristiti u ovu svrhu.*
12. *Ponovo razmotriti broj „putujućih“ sudija koji su sposobni da presude stvar van sedišta suda.*
13. *Ponovo razmotriti način na koji se u sudu pružaju javnosti osnovne informacije o pitanju jemstva.*
14. *Izvršiti pritisak da se sud ovlasti da izriče odložene kazne i novčane kazne u iznosima koji će biti usaglašeni sa promenom vrednosti novca.*

Kvalitet suđenja

15. *Obezbediti visok nivo saradnje između raznih organa zaduženih za pitanja koja se javljaju na sudu (policija, tužioci, zatvorske ustanove).*
16. *Ponovo razmotriti delotvornost odbora za krivično pravosuđe i drugih tela koja čine „korisnici suda“, [pod ovim pojmom se, prema rečima Džeremija Poupa, podrazumevaju tužioci, advokati, policija, zatvorske službe, aktivisti nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava, poslovni ljudi i same*

sudije - prim.prev.] ustanoviti ova tela tamo gde ne postoje i uključiti u njih značajne nevladine organizacije.

17. Dati prioritet predmetima koji su davno započeti i preduzimati redovne mere za raščišćavanje zaostalih predmeta.
18. Sa zahtevima za odlaganje ozbiljnije postupati i ređe im udovoljavati.
19. Ponovo razmotriti proceduralna pravila kako bi se odstranile odredbe koje se mogu zloupotrebiti.
20. Obezbediti da sudovi na svim nivoima počinju svoje sednice na vreme. Pojačati savetovanje između sudstva i advokatskih komora kako bi se odstranilo kašnjenje i uvećala efikasnost.
21. Ponovo razmotriti, a ako je potrebno, i uvećati broj sudija koji se bave upravljanjem predmetima.
22. Obezbediti redovne posete zatvorima, koje treba preduzimati zajedno sa aktivistima nevladinih organizacija iz oblasti ljudskih prava i drugima koji imaju udela u ovoj oblasti.
23. Razjasniti nadležnost nižih sudova u pogledu određivanja puštanja uz položeno jemstvo (npr. u većim slučajevima).
24. Ponovo razmotriti broj sudskih inspekcija i obezbediti da on bude primeren.
25. Ponovo razmotriti broj predmeta koji se pregledaju i obezbediti da on bude primeren.
26. Ispitati način na koji se u vreme donošenja odluke obezbeđuje ažurnost kriminalnih dosijea.
27. Razviti smernice za kažnjavanje (na osnovu modela SAD-a).
28. Pratiti zbog moguće zloupotrebe slučajeve u kojima je dozvoljeno izdavanje sudskog naloga u odsustvu druge strane, kada se presude dostavljaju u prostorijama i gde se postupak na neprimeren način vodi u odsustvu stranaka.
29. Ponovnim pregledom spiskova i predmeta obezbediti da sudije koje čekaju na reizbor nakon isteka mandata vode rasprave samo u hitnim slučajevima.

Poverenje javnosti u sudove

30. Uvesti inspekcije sudova na slučajnoj osnovi, koje bi vršila Komisija za sprečavanje korupcije.
31. Periodično sprovoditi nezavisna istraživanja kako bi se stekao uvid u nivo poverenja koje pravosuđe uživa među advokatima, sudijama, strankama, sudskim službenicima, policijom, građanima, zatvorenicima i „korisnicima sudova“.
32. Ojačati politiku i inicijative za unapređenje kontakta između sudske i izvršne vlasti.
33. Uvećati uključenost građanskog društva u odbore „korisnika sudova“.

Unapređenje naše efikasnosti i delotvornosti kod davanja odgovora na pritužbe javnosti u vezi sa sudskim postupcima

34. Sistematsko registrovanje pritužbi na nivou federacije, država članica i sudova.
35. Povećanje svesti u javnosti o mehanizmima za pritužbe.
36. Snaženje efikasnosti i delotvornosti pritužbi koje podnosi javnost.¹³

Nigerijske sudije su pokazale da postoje oblasti u kojima mogu da pozitivno utiču na integritet sudskog postupanja, a da pri tom ne moraju da čekaju na promenu zakona.

ZAKONI ZA VEĆI INTEGRITET U LITVANJI

Litvanski Zakon o sudovima propisuje da se za sudiju može odrediti samo lice koje ima neosporan ugled. Takvim licem se ne može smatrati neko ko je:

- ▶ bio osuđen za namerno učinjeno krivično delo, bez obzira na to što je kazna istekla,

- ▶ *bio osuđen za krivično delo iz nehata, a kazna još nije istekla,*
- ▶ *otpušten iz službe na osnovu odluke Sudijskog suda časti,*
- ▶ *čije ponašanje i aktivnosti nisu u skladu sa pravilima sudijske profesionalne etike.*

Kako bi se sudijama garantovala nezavisnost, Zakon: (a) zabranjuje svako mešanje u rad sudija od strane organa vlasti i institucija, članova parlamenta i drugih zvaničnika, političkih stranaka i javnih organizacija ili pojedinaca; i (b) propisuje da sudije moraju da budu nepolitičke osobe. Sudija ne sme da zauzima položaj po osnovu izbora ili postavljenja, niti da bude zaposlen u poslovnoj ili bilo kakvoj drugoj privatnoj organizaciji ili preduzeću. Sudija ne sme da dobija drugu zaradu osim sudijske i nadoknade za obrazovne i istraživačke aktivnosti koje preduzima.¹⁴

SUDSKO OSOBLJE

Istraživanja širom sveta pokazuju da do pogrešnih postupaka sudskog osoblja dolazi pre svega kada je sistem upravljanja u sudovima neodgovarajući. Advokati i njihovi klijenti daju mito kako bi se predmeti negde zagubili, da se rad na određenim predmetima uspori (ili ubrza), da se presude ne primene i da se zameni postupajući sudija nekim ko bi bio po volji stranke. Gotovo ništa od ovoga se ne može učiniti ako u tome sudsko osoblje aktivno ne učestvuje. U brojnim zemljama su sprovedena ispitivanja iskustava korisnika sudova kako bi se stekao uvid u obim ovog problema i osnažile neophodne reforme.

U indijskoj državi Karnataka utvrđeno je da su službenici suda odbijali da omoguće uvid strankama čak i u rutinske informacije poput datuma sledećeg ročišta. Kako bi se prevladao taj problem, napravljen je veb-sajt na koji se postavljaju sve informacije ove vrste. Samo postojanje veb-sajta, kao konkurentskog izvora informacija, nateralo je, kako se navodi u izveštaju, službenike suda da prestanu sa ranijom praksom. Preko mreže se ne može pristupiti samim predmetima, već samo podacima o tome kada će se i gde o njima ponovo voditi rasprava.

ODBORI KORISNIKA SUDA

Sve veći broj zemalja (uključujući i Nigeriju) osniva „odbore korisnika suda“, gde se razne grupe ovih lica okupljaju da bi sa sudijama raspravljali o funkcionisanju sudskog sistema, radi unapređivanja saradnje i utvrđivanja problema i rešenja. Ovaj vid obezbeđivanja odgovornosti na lokalnom nivou može da predstavlja snažan podsticaj svima koji su uključeni u pravosudni sistem da se ponašaju pošteno.

ADVOKATSKA PROFESIJA

U mnogim zemljama advokati su primarni izvor korupcije. Njih optužuju za podmičivanje sudskih službenika i sudija i varanje klijenata (lažnim tvrdjenjem da su morali da plate mito). U takvim zemljama pitanje uvođenja reda u okviru advokatske profesije postaje središnje pitanje integriteta celog sudskog procesa. Međutim, ovo je još jedna od oblasti u kojoj vladin upliv nosi sa sobom opasnost da stvari postanu još gore. Iskušenje da se „disciplinuju“ samo advokati koji uznemire vlasti svojim uspehom u određenim slučajevima katkad prevlada. Ipak, javnosti se najbolje služi i vladavina prava može da dođe do izražaja samo ako građanima stoji na raspolaganju nezavisna advokatska profesija.

Osnovni principi Ujedinjenih nacija o ulozi advokata utvrđuju ključnu ulogu profesionalnih advokatskih asocijacija u pridržavanju profesionalnih i etičkih standarda.¹⁵ To se može postići tako što asocijacije štite svoje članstvo od krivičnog gonjenja, neprimerenih ograničenja i narušavanja prava, pružaju pravnu pomoć članovima koji se nađu u neprilici i saraduju sa vladom i drugim institucijama radi približavanja ciljevima kao što su pravda i odbrana javnog interesa.

Ovi principi od vlada traže da:

Obezbede advokatima:

- (a) *da budu u mogućnosti da vrše svoju profesionalnu funkciju bez zastrašivanja, ometanja, uznemiravanja i neprimerenog mešanja;*
- (b) *da mogu da putuju i savetuju se sa svojim klijentima slobodno, u zemlji i u inostranstvu;*

(c) da ne trpe krivične, administrativne, ekonomske ili druge sankcije, niti da im se sankcijama preti, zbog postupaka koje advokati preduzmu u skladu sa priznatim profesionalnim dužnostima, standardima i etikom.

Mada prepoznaju središnju ulogu koju advokatska profesija ima u pridržavanju vladavine prava i pravičnosti zakonskih procedura, reformatori propisa o korupciji takođe žele da obezbede da rad advokatske profesije bude na odgovarajući način regulisan i disciplinovan. Na taj način će samim advokatima biti lakše da se ne upletu u korupciju, bilo u svoje ili u ime svojih klijenata.

Mada je poželjno da advokatska profesija sama uređuje politiku svog rada, na primer preko disciplinskih organa u okviru asocijacija, sve više se spoznaje da uključivanje spoljnih učesnika (kao manjinskih u disciplinskom organu) može da pomogne da se odluke donose na transparentniji način, pa stoga i da budu prihvatljivije za javnost.

FUSNOTE

- 1 Zašto treba da brinemo za nezavisnost i odgovornost sudija? (Bruce Fein and Burt Neuborne, Why Should We Care About Independent and Accountable Judges? Brennan Center for Justice, NYU School of Law published in Judicature, Journal of the American Judicature Society) (http://www.brennancenter.org/resources/downloads/fein_neuborne.pdf); Izveštaj savetodavne diskusije grupe značajnih stručnjaka Komonvelta za pravosuđe (Report of the Advisory Panel of Eminent Commonwealth Judicial Experts, Kenya, 17 May 2002) (www.icjcnada.org/transfer/documents/default.htm). Među međunarodnim konvencijama se nalazi član 10 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija [International Conventions include the Universal Declaration of Human Rights, Article 10, 12/10/1948, United Nations, G.A. res. 217A(III)]. Posebno su značajni i članovi 6-11, 14-16. Međunarodne smernice i principi uključuju: Uputstvo za pošteno suđenje organizacije Amnesty International (Fair Trials Manual, 1999, prvi put objavljeno decembra 1998, AI Index: POL 30/02/98) (<http://www.amnesty.org/ailib/intcam/fairtrial/fairtria.htm>); Šta je pošteno suđenje? Osnovni vodič za pravne standarde i postupke, Komitet pravnika za ljudska prava iz Njujorka, mart 2000. (What is a Fair Trial? A Basic Guide to Legal Standards and Practice, Lawyers Committee for Human Rights, New York, March 2000) (http://www.lchr.org/pubs/descriptions/fair_trial.pdf); Univerzalna sudijska povelja Generalnog saveta međunarodne asocijacije sudija (The Universal Charter of the Judge, General Council of the International Association of Judges, Taipei, Taiwan, 11/17/1999) (<http://www.domstol.dk/html/publikationer/universal/UniChaUk.pdf>).
- 2 Dogovoreno na Sedmom kongresu UN o sprečavanju kriminala i postupanju sa prestupnicima (7th UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, Italy), 08/26-09/06/1985 (<http://www1.umn.edu/humanrts/instree/i5bpj.htm>)
- 3 Bangalorski principi sudske nezavisnosti (Bangalore Principles on Judicial Independence): www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf; dokument je usvojila Generalna skupština Komisije UN za ljudska prava, na preporuku specijalnog izveštioća o nezavisnosti sudstva, maja 2003.
- 4 20. mart 1993, Evropska sudijska asocijacija, Preporuka broj R (94)12 Komiteta ministara državama članicama o nezavisnosti, efikasnosti i ulozi sudija [European Association of Judges Recommendation no. R (94)12 of the Committee of Ministers to Member States on the Independence, Efficiency and Role of Judges, 13 October 1993, 518th Meeting of the Ministers Deputies, Council of Europe]: <http://cm.coe.int/ta/rec/1994/94r12.htm>
- 5 Komitet ministara Saveta Evrope je preporuku usvojio 13. oktobra 1994. [Recommendation No. R (94) 12, Committee of Ministers of the Council of Europe on October 13, 1994] (http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Legal_cooperation/Legal_professionals/Judges/Instruments_and_documents/Rec_94_12E%20+%20explanatory%20memo_randum.pdf)
- 6 Sastanak o sudijskim zakonima u Evropi je organizovao Savet Evrope 8-10. jula 1998. (http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Legal_cooperation/Legal_professionals/Judges/Instruments_and_documents/charte%20eng.pdf)
- 7 Videti u: „Upravljanje pravosudnim sistemom: Španski pravosudni savet“ (Guerra, Luis Lopez: Governing the justice system: Spain's judicial council, World Bank PREM Note 54) (<http://www1.worldbank.org/prem/prem-notes.cfm?offset=21>)
- 8 Videti: „Slobodni govori sudija na izborima za sudije, ili: Koliko su bezbedni nespregnuti topovi?“ (Mark Kozlowski and Praveen Krishnan, Freeing Candidate Speech in Judicial Elections: Or, How Safe are Loose Cannons? Brennan Center for Justice Judicial Independence Series) (<http://www.brennancenter.org/resources/jseries/jseries2.pdf>); „Regulisanje delovanja interesnih grupa na sudijskim izborima (Mark Kozlowski, Regulating Interest Group Activity in Judicial Elections, Brennan Center for Justice Judicial Independence Series) (<http://www.brennancenter.org/resources/jseries/jseries1.pdf>); „Nova politika pri izboru sudija: pritisak interesnih grupa i reklamne kampanje na televiziji za vrhovne sudove država“ [Deborah Goldberg, Craig Holman Samantha Sanchez, The New Politics of Judicial Elections: Special Interest Pressure, and TV Advertising in State Supreme Court Campaigns (“Justice At Stake Campaign”, Brennan Center for Justice, NYU School of Law) p. 28].
- 9 Kermit Hol (Kermit Hall) u: „Sudstvo na probi: Ustavna reforma i pojava izbora sudija od strane građana 1846-1860“ [The Judiciary on Trial: Constitutional Reform and the Rise of an Elected Judiciary 1846 - 1860, The Historian 46 (1983): 337-354] (<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/justice/howdid/kermit.html>)
- 10 „Slobodni govori sudija na izborima za sudije, ili: Koliko su bezbedni nespregnuti topovi?“ (Mark Kozlowski and Praveen Krishnan, Freeing Candidate Speech in Judicial Elections: Or, How Safe are Loose Cannons? Brennan Center for Justice Judicial Independence Series) (<http://www.brennancenter.org/resources/jseries/jseries2.pdf>)
- 11 Globalno tretiranje korupcije (Michael Kirby, Tackling Corruption Globally) (http://www.hcourt.gov.au/speeches/kirby/kirby_stjames.htm); Etički principi za sudije Kanadskog pravosudnog saveta [Canadian Judicial Council, Ethical Principles for Judges (1998)]. Objavljivanje Etičkih principa za sudije je poslednji u nizu koraka koji su učinjeni kako bi se sudijama pomoglo da vrše svoje nimalo lake dužnosti. Oni predstavljaju sažet ali sveobuhvatan niz principa koji se odnose na mnoga teška etička pitanja sa kojima se sudije suočavaju u svom radu i životu u zajednici. Principi takođe postavljaju dobru osnovu koja podstiče potpunije razumevanje uloge sudija u društvu, kao i etičkih dilema na koje nailaze (www.cjc-ccm.gc.ca/english/publications/ethic_e.pdf). Sudijska etika u Južnoj Africi (Judicial Ethics in South Africa), koju su marta 2000. doneli rukovodilac pravosuđa, predsednik Ustavnog suda i predsednici viših sudova i apelacionih radnih sudova, kao i predsednik Suda za zemljišne zahteve: u preambuli južnoafričkog Etičkog kodeksa za sudije kaže se i sledeće: „Da bi ispunilo svoju ustavnu ulogu, sudstvu je potrebno da javnost prihvati njegov moralni autoritet i integritet, koji su pravi izvor moći sudstva. U skladu sa tim, Ustav nalaže svim državnim organima da pomognu i zaštite nezavisnost, nepristrasnost, dostojanstvo, pristupačnost i delotvornost sudstva. Još je važnije da sudije u svako doba teže da održe, zaštite i unaprede status sudstva.“

Zarad tog cilja, oni treba da pokažu osetljivost na etička pravila kojima se rukovode u svojim aktivnostima i ponašanju, bilo da se nalaze za sudijskim stolom ili ne..." (<http://www.sundaytimes.co.za/2000/04/16/politics/pol16.htm>)

- 12 „Jačanje sudijskog integriteta i kapaciteta u Nigeriji“ (Strengthening Judicial Integrity and Capacity in Nigeria: Extract Report of the First Federal Integrity Meeting for Nigerian Chief Judges, Abuja. 26-27 October 2001)
- 13 Videti: „Jačanje sudijskog integriteta i kapaciteta u Nigeriji“ (Strengthening Judicial Integrity and Capacity in Nigeria: Extract Report of the First Federal Integrity Meeting for Nigerian Chief Judges, Abuja. 26-27 October 2001)

14 Antikorupcijska mreža za ekonomije u tranziciji (Anti-Corruption Network for Transition Economies): http://www.anticorruptionnet.org/acncgi/user_side/projects.cgi?lang=en&site_type=graphics&come_from=projects&search=1&country_id=14

15 Osmi kongres Ujedinjenih nacija o sprečavanju kriminaliteta i postupanju prema prestupnicima, Havana, Kuba (8th UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 08/27-09/07/1990 adopted by the UN Congress in Havana) (<http://www1.umn.edu/humanrts/instree/i3bpri.htm>)

